

Constantin Hlihor

Revoluție și tranziție la români într-un secol scurt (1918-1989)

Copyright © Constantin Hlihor

Copyright © Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989

Copyright © TRITONIC 2017 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

Autorii își asumă întreaga responsabilitate asupra originalității materialelor publicate în volum.

TRITONIC

Str. Coacăzelor nr. 5, București

e-mail: editura@triton.ro

www.triton.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):

http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HLIHOR, CONSTANTIN

*Revoluție și tranziție la români într-un secol scurt (1918-1989)/*Constantin Hlihor, Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989

Tritonic, 2017

ISBN: 978-606-749-291-0

Coperta: ALEXANDRA BARDAN

Redactor: BOGDAN HRIB

Comanda nr. 253/novembrie 2017

Bun de tipar: noiembrie 2017

Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

INSTITUTUL REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989

Constantin Hlihor

REVOLUȚIE ȘI TRANZIȚIE LA ROMÂNI ÎNTR-UN SECOL SCURT (1918-1989)

t...
TRITONIC

Cuprins

Introducere	7
Capitolul I – Revoluția și tranziția, între realitate socială și categorii/ instrumente pentru analiza momentelor de răscruce/ turning points din istoria românilor (1918 și 1989)	15
1.1. Revoluția și tranziția în secolul scurt între realitate istorică și reprezentare istoriografică	17
1.2. Revoluția ca eveniment istoric/ realitate socială între percepția actanților/ observatorilor și re-prezentarea ei în analiza istoricilor	48
1.3. Revoluția instrument de analiză și interpretare a schimbărilor sociale și politice în societatea secolului XX	68
1.4. Tranziția între realitate obiectivă a societății moderne și contemporane și instrument de analiză a proceselor postrevoluție	102
Capitolul II – 1918 și 1989 Aspirații, idealuri revoluționare și acțiuni de sincronizare a societății române cu modernitatea europeană	119
2.1. Anii 1917-1918 în România: Revoluție politică de tip sistemic sau o alegere politică rațională a elitei în timpuri revoluționare?	121
2.2. Anii 1917-1918. Basarabia refuză revoluția bolșevică și deschide drumul revoluției unității naționale și a desăvârșirii statului națiune	151
2.3. 1918. Revoluția națională a românilor din imperiul habsburgilor	177
2.3.1. 1918 în imperiul dualist: înfringeri militare decisive, disoluție și revoluție	177
2.3.2. Victoria revoluției unității naționale depline a românilor din imperiul dualist (octombrie-decembrie 1918)	189

2.4. Revoluția din Decembrie 1918. O nouă șansă de sincronizarea societății românești cu modernitatea occidentală	209
2.4.1. La Timișoara s-a aprins scânteia revoluției române	211
2.4.2. București, 21-22 decembrie, sfârșitul dictaturii și al socialismului în România	226
2.4.3. Lupta pentru putere, diversiune și război mediatic	236
Concluzii	245
 Capitolul III – Două tranziții, aceleași deziderate: modernizare și sincronizare cu societatea occidentală (1918-1928 și 1989-2000)	249
3.1. Istoria a două decenii de tranziție spre modernitatea politică (1918-1928; 1989-2000)	252
3.1.1. Politica în primul și ultimul deceniu al secolului XX – starea de fapt	253
3.1.2. Tranziție, reforme, și uriașe speranțe pentru societatea românească la început și sfârșit de secol XX	273
3.1.3. De la speranțe uriașe privind modernizarea sistemului politic la deziluziile generației interbelice și nostalgia pentru comunism în anii 2000	297
3.2. Tranziție economică și transformări sociale în România la început și sfârșit de veac XX	323
3.2.1. Reforma economică și bătaia pentru modelul de dezvoltare: dependență și integrare vs. neoliberalism autohton	326
3.2.2. Tranziții sociale și răsturnări de rol în structura societății românești după Marea Unire și după Revoluția din Decembrie 1989	349

Introducere

Românii, ca și celălalte popoare din centrul și sud estul continentului european, s-au aflat în secolul al XX-lea în fața unor evenimente politice, militare, ideologice și culturale care au marcat istoria Europei și nu numai. Au intrat în acest secol printr-o revoluție a desăvârșirii unității naționale (1918) care a creat premisele accelerării modernității societății românești și au ieșit din acest veac printr-o revoluție anticomunistă (1989) care a reconectat țara la valorile occidentale. Aceste două momente -1918 și 1989- sunt pentru istoria românilor și a popoarelor din centrul și sud-estul continentului European un *turning point*. Sunt momente din care au început schimbări de esență și rapide în sistemul politic și administrației centrală și locală, în economie, în mentalitate, în structura socială dar și în cultură și spiritualitate.

La sfârșitul anului 1918 un uriaș val revoluționar, cu două componente una socială în Est și o alta națională în centrul și sud estul continentului European, atinge apogeul evoluției sale. Sub presiunea sa Imperiile habsburgic, rus și otoman, care au dominat regiunea de-a lungul a mai multor secole, s-au prăbușit și iar pe ruinele acestora au apărut noi state-națiuni. Se realiza în fapt pentru români o aspirație de secole unirea într-un singur stat și un singur sceptor. Este momentul care a generat în noua societate românească așteptări și speranțe de neînchipuit cu doar câțiva ani înainte.

La sfârșitul anului 1989 valul revoluțiilor anticomuniste cunoaște o dezvoltare și intensitate care a făcut posibil să fie înlăturată *Cortina fier* care a despărțit estul de vestul continentului European mai bine de o jumătate de secol. Începea pentru popoarele aflate sub dominație sovietică un proces de răsturnare a regimurilor de dictatură comunistă pe cale revoluției pașnice sau cu violență cum s-a întâmplat în cazul românilor.

Ambele momente de cotitură/*turning point* au fost urmate de o perioadă de tranziție care trebuia să conducă România către modernitatea europeană printr-un amplu proces de reforme care s-au derulat pe parcursul a mai multor decenii. Din acest motiv în cercetarea evenimentelor s-a decis folosirea momentelor cheie „1918” și „1989” ca procese politico-sociale cruciale cu impact direct și vizibil în societate pentru o perioadă de cel puțin un deceniu. Astfel că arhitectura de idei care alcătuiesc prezenta carte este rezultatul unei analize sincronice la „capetele” secolului al XX-lea și nu o cercetare care să respecte canoanele cronologiei clasice ale tuturor evenimentelor ce s-au derulat în spațiul românesc în acest secol.

Această procedură are dificultățile ei, deoarece tehnicile de analiză și comparare a diferitor aspecte ale vieții politice, economice și sociale nu sunt încadrate în logica dinamicii temporale ci a identificării elementelor de continuitate și de discontinuitate de la cele două „capete” ale acestui secol scurt. Acest tip de cercetare poate da răspuns la o serie de întrebări care uneori pare a nu fi ușor de dat. De ce entuziasmul și speranțele românilor din aceste două momente astrale ale istoriei secolului al XX-lea au durat atât de puțin? De ce procesele de schimbare din societate nu au putut dizloca nu metehnele răului din politică administrație și economie deși toată lumea era conștientă și împărtășea ideea că nu se poate construi o societate nouă cu mentalități și „apucături” ale celei vechi? Cum au rezistat și s-au perpetuat peste decenii stereotipurile psihofixațiile

de ordin istoric din mentalul colectiv? Dacă oamenii și contextele socio-politice și economice se schimbă în mod natural sub impactul modernizării tehnologice și al creșterii gradului de cunoaștere de ce nu se schimbă și mentalitățile? De ce de exemplu, corupția și demagogia prezente în societate și în discursul public în primul deceniu de după Marea Unire le găsim aproape în aceeași exprimare în anii '90? Cititorii vor descoperi în paginile acestei cărți comportamente din spațiul politic și social românesc al anilor '20 în societatea postsocialistă cu o manifestare aproape identică!

Analiza a două fenomene și procese de o complexitate extrem de mare dar și cu reprezentări diferite în mentalul colectiv cum sunt revoluția și tranziția a impus nevoia unei analize multidisciplinare de rafinare a conceptelor și a schimbărilor produse atât la nivelul evoluțiilor theoretice, dar și în cel al percepției acestora în opinia publică. Pe de o parte cum era reprezentat fenomenul revoluției și a tranziției ce a urmat la nivelul elitei politice și intelectuale, iar pe de alta cum acesta era perceput la nivelul opiniei publice a celor care au fost implicate în procesele de schimbare. Cum și de ce s-au modificat percepțiile oamenilor despre evenimentele din cele două momente cruciale -1918 și 1989 - atât la nivelul societății profunde cât și la cel al cercetării academice. A fost necesară această analiză teoretică și metodologică pentru a se construi instrumentele de cercetare și o grilă de lectură adecvată evenimentelor și proceselor generate de revoluțiile din 1918 și 1989. Astfel că atât conceptul de revoluție cât și cel de tranziție vor fi testate ca instrumente pentru analiza a două momente revoluționare care au marcat acest secolul XX scurt. Cititorul va putea să afle motivul pentru care, de exemplu, evenimentele politice generate de activitatea Parlamentului, și a guvernului român din anii 1917-1918 nu mai au aceeași reprezentare ca în istoriografia clasică de până acum și au fost încadrate în ceea ce noi numim a fi fost o revoluție de tip sistemic în Vechiul

Regat. Lectura primul capitol oferă cititorului mijloacele și instrumentele necesare să facă propria judecată cu privire la aprecierea evenimentelor descrise în următoarele două capitole

Identificarea modului cum era înțeles și receptat în cele două momente – 1918 și 1989 – avute în analiză conceptul de revoluție a dat posibilitatea conturării unei noi grile de lectură a evenimentelor petrecute în spațiul locuit de români atât în Vechiul Regat cât și în provinciile aflate sub stăpânire străină. Utilizarea acestei noi grile de lectură ne-a condus la concluzia că și în România mică s-a desfășurat în anii 1917-1918 o revoluție dar care nu poartă caracteristicile celor care s-au derulat în Basarabia și Transilvania pentru că a fost vorba de o *revoluție de tip sistemic*. În epocă acest concept nu a existat deoarece teoria revoluției sistemice a fost concepută și elaborată abia în a doua parte a secolului trecut. Iar pe de altă parte nici regele Ferdinand I și nici liderii principalelor partide politice nu aveau conștiința că acționează potrivit unei scheme de acțiune de tip revoluționar. Conceptul de revoluție în epocă era asociat, atât de elita politică dar și cea intelectuală, cu ideea de mișcare socială și violență politică pentru răsturnarea de la putere a unui regim politic. Este poate și explicația de ce evenimentele din România acelor ani au fost definite ca fiind revoluționare de un număr extrem de mic de personalități ale vieții academice și politice. Această rafinare teoretică a conceptului de revoluție a permis conturarea unei noi imagini a evenimentelor desfășurate în spațiul locuit de români din anii 1917-1919. A fost un proces revoluționar care a cuprins trei forme de manifestare cu intensități diferite în cele trei teritorii locuite de românii în acea epocă. În Vechiul Regat o revoluție de tip sistemic ce a pregătit cadrul politico-juridic și social al realizării unității naționale depline pe cînd în Basarabia, Transilvania, Bucovina, Banat, Crișana și Maramureș o revoluție a desăvârșirii unității naționale însoțite și de manifestări

specifice revoluțiilor sociale. Istoriografia Marii Uniri nu a reținut acest aspect deoarece în mentalul colectiv din perioada interbelică conceptul de revoluție a fost asociat cu violența extremă a unor mișcări sociale și politice cu valente totalitare – bolșevismul, nazismul, fascismul, franchismul, legionarismul etc. – care și-au pus amprenta negativă aspra secolului XX. Acest fapt l-a determinat pe cunoscutul istoric Eric Hobsbawm să lipească acestuia o etichetă ce va face carieră în lumea istoricilor și nu numai cea de *secol al extremelor*.

Analiza tranziției parcurse de societatea românească după 1918 și după 1989 nu a urmărit o recompunere a unui întreg tablou social, economic, politic, cultural și al mentalului colectiv ci depistarea acelor linii de continuitate din viața politică, socială și a mentalităților pentru a fi identificate cauzele perpetuării unor metehne și comportamente din viața politică și socială repudiate în orice timp și spațiu istoric. Cititorii vor afla în acest capitol că anumite manifestări în planul acțiunii politice, economice sau al relațiilor sociale sunt prezente într-o societate înainte ca elita intelectuală să le depisteze și să le supună analizei în baza unei anumite modelări teoretice aparținînd științelor istorice, sociologiei sau politologiei. De exemplu conceptul de tranziție a apărut în anii '60 în teoria politică, însă, fenomenul ca practică politică este mult mai vechi. Plecînd de la această ipoteză de lucru cel de-al treilea capitol al lucrării prezintă societatea românească în tranziție și după 1 Decembrie 1918. Actanții proceselor de unificare administrativă, de integrare economică și financiară, de remodelare a conștiințelor nu au denumit aceste procese *tranziție* deoarece conceptul și reprezentarea teoretică a acestui tip de fenomen se va face cu cîteva decenii mai târziu. Actanții politici și elita au avut conștiința unor schimbări radicale produse în societate și de intrare a acesteia într-o perioadă profund diferită de epoca anterioară primei conflagrații mondiale.

Elită politică, indiferent de convingeri doctrinare, considera că societatea în această perioadă de tranziție trebuie să își formuleze idealuri noi, intelectulii și oamenii de afaceri cereau noi direcții de dezvoltare economică și socială, elita cultural vedea nevoia unei schimbări radicale în domeniul culturii și spiritualității românești toate pentru ca noua societate să capete în cel mai scurt timp caracteristicile modernității occidentale. Trebuiau redefinite rolul și funcțiile instituțiilor politice, sociale și culturale și puse în accord cu cele ale occidentului prin procese generic denumite refomă dar mai ales era neceară o transformare radicală a mentalităților existente în societatea românească din cele două epoci. La ieșirea din cele două revoluții elita intelectuală, dar nu numai ea, conștientiza că modernizarea instituțiilor politice, a raporturilor sociale și a schimbărilor în mentalul colectiv nu s-au putut realiza fie că, nu a existat un efort programmatic fie că, a trebuit să aplice un model străin tradițiilor societății române cum a fost cel marxist.

După cum Marea unire, rod al revoluției unității naționale depline din 1918, nu s-a încheiat odată cu 1 decembrie 1918 sau cu recunoașterea noului stat la nivel internațional, nici trecerea de la totalitarism la regimul politic de democrație liberă specific societăților occidentale moderne nu s-a încheiat odată cu înlăturarea lui Nicolae Ceaușescu și a structurilor de putere pe care și-a construit regimul de dictatură. A fost nevoie și într-un caz și în altul de timp. Un timp istoric la fel de complex și cu multe dificultăți la fel de mari ca și cele din perioada revoluțiilor. Pe de o parte pentru realizarea unirii depline era necesară aducerea pe același plan administrativ, economic și financiar dar și cultural a întregii populații, ori, în exprimarea epocii, „concepția politică pe care trebuia să o primească și noile provincii, nu este administrativă, ci este concepția politică culturală” iar pe de alta după revoluția din decembrie 1989 era nevoie de un timp pentru demantelarea structurilor și mecanismelor

politice, economice și sociale care au funcționat pe timpul regimului socialist și construirea altora pentru a pune societatea pe baze modern europene. Ținând cont de toate acestea, autorul s-a străduit să dezvolte un nou cadru sintetic de analiză și un *storytelling* concis a două momente cruciale din istoria românilor dintr-un secol scurt invitând cititorul la o lectură interogativă pentru viitoare discuții despre imaginea mereu mișcătoare în timp a evenimentelor aflate la un moment dat sub lupa cercetării științifice. Iar dacă cititorul va reține din această narațiune istorică doar faptul că este necesar ca după un timp utilizare *grila de lectură* a trecutului istoric să se perfecționeze pentru o mai bună cunoaștere și înțelegere a a diferitor epoci istorice, această carte își va fi atins cu adevărat scopul.

Capitolul I

Revoluția și tranziția, între realitate socială și categorii/ instrumente pentru analiza momentelor de răscruce/ turning points din istoria românilor (1918 și 1989)

Românii au *intrat* în secolul al XX-lea printr-o revoluție a unității naționale (1918) care a desăvârșit construcția politică statală și a creiat premisele accelerării modernității în toate domeniile. Au *ieșit* din acest veac printr-o revoluție anticomunistă (1989) care a reconstituit societatea românească la valorile occidentale. Istoricul Toivo U. Raun, referindu-se la acest aspect, afirma că: „Secolul scurt 1917-1989 în centrul și sud-estul continentului European prezintă asemănări izbitoare. A început și s-a sfârșit cu un val revoluționar fiecare cu o imagine răsturnată. În 1917-1919 sensul a fost dat de desăvârșirea revoluției construcției naționale iar revoluția socială a fost zăgăzuită în perimetrul fostului imperiu țarist unde bolșevismul s-a substituit în mare parte revoluției naționale. În 1989-1991 a însemnat răsturnarea regimurilor comuniste apărute ca o consecință directă și indirectă a revoluției bolșevice dar a însemnat și punerea sub semnul întrebării a naționalismului și construcția statului națiune. Interesul pentru cercetarea unor asemenea probleme este de data recentă”¹

¹ Toivo U. Raun, *Baltic Independence, 1917-1920 and 1988-1994: Comparative Perspectives*, The National Council for Soviet and East European

Secolul al XX-lea poate fi analizat dintr-o perspectivă hobbsawm-iană. În interiorul acestui răstimp au avut loc evenimente politice, sociale, economice și culturale de ruptură în evoluția istorică a societății românești. Acestea au fost definite la un moment dat în spațiul public ca fiind revoluții, lovituri de stat, început de epocă nouă, cădere în barbaria comunistă etc., ca mai apoi să fie percepute diferit atât de publicul larg dar și de specialiști.

Această analiză istorică pornește de la premisa că între trecut și prezent există o frontieră pe care nu o putem „vedea” decât dacă avem instrumentele potrivite. Unii istorici precum Macaulay sau Marc Bloch pentru a da sens evenimentelor istorice și a obține o reprezentare mai apropiată de realitatea factual istorică au mixat în studiul istoriei cercetarea evenimentelor din trecutul mai îndepărtat cu cele din prezent.² Ciocnirea dintre ideologii și dintre marile puteri și-au pus amprenta asupra modului cum s-a scris istoria secolului XX sau cel puțin asupra largilor narațiuni pan-europene. Acest fapt este ilustrat cu exemplul istoricului Lilly Marcou. Biografia sa relevă modul cum contextul socio-politic și-a pus amprenta asupra scrisului său. Născută la București dintr-o familie de evrei avea șapte ani când se confruntau la Staligrad două mari puteri Germania și URSS. Ulterior ea a înțeles foarte bine consecințele acestei confruntări pentru propriul destin. Faptul că Stalin a câștigat ea a putut să trăiască. Dacă Hitler ar fi câștigat ea cu siguranță ar fi murit. Pentru Lilly Marcou ideea potrivit căreia relațiile dintre marile puteri este irelevantă pentru viața oamenilor simpli era de neînțeles³. Evoluțiile

Research, made available by the U. S. Department of State under Title VIII (the Soviet-Eastern European Research and Training Act of 1983), June 30, 1994, online <https://www.ucis.pitt.edu/nceer/1994-808-12-Raun.pdf>, accesat la 30 mai 2017

² Apud, Richard Vinen, *A History in the Fragment. Europe in the Twentieth Centuries*, Abacus, London, 2000, p. 1

³ Ibidem p. 3.

contextuale aruncă o lumină specială asupra istoriei, care au învăluit acțiunea politico-militară cele două date. Analiza contextualității a determinat ca anumiți cercetători să opereze cu alte limite cronologice în analiza fenomenelor și proceselor istorice. Așa a apărut ideea de secol XX scurt/ lung⁴ care a avut la un capăt formarea statelor națiune în centrul și sud-estul continentului și supremația a două ideologii antinomice bolșevismul și naționalismul. La celălalt capăt dispariția unor actori care au apărut după primul război mondial, Cehoslovacia, Iugoslavia și URSS și a ideologiilor politice care le-au legitimat existența. Astfel că istoria începutul de secol scurt (1918), pe anumite segmente de evoluție, are puncte comune cu dinamica politică și economică de după căderea comunismului.

Ideea de secol scurt este un excelent cadru de interpretare a evoluțiilor tumultuoase care s-au desfășurat în Europa între două evenimente care pot fi, fără îndoială, adevărate *turning points*: valul revoluționar al anului 1918 și revoluțiile anticomuniste care a pus capăt războiului rece. Căderea regimurilor comuniste din Europa între anii 1989-1991 a oferit istoricilor un nou punct de reper pentru a stabili cronologic granița dintre istorie și prezent. Sfârșitul regimului comunist a fost mai clară decât sfârșitul celui nazist care a fost o ruptură generată de înfrângerea Germaniei în cel de-al doilea război mondial dar și cu unele consecințe mult mai importante.

1.1. Revoluția și tranziția în secolul scurt între realitate istorică și reprezentare istoriografică

Din perspectiva cercetării și analizei istorice se poate observa că revoluția și tranziția ca fenomene și procese prezintă un decalaj de imagine între ceea ce au trăit actații/obsevatarii și ceea ce au prezentat istoricii și analiștii care le-au cercetat și le-au prezentat de-a

⁴ Ibidem p. 4.

lungul timpului publicului larg și specialiștilor. Nu este o problemă specifică doar românilor în secolul al XX-lea⁵, însă, ea a devenit de larg interes pentru societatea românească mai ales după căderea regimului comunist. În fapt avem de-a face cu o schimbare a discursului despre trecutul istoric românesc din această perioadă prin abandonarea grilei de interpretare marxistă, impusă de autoritățile comuniste și adoptarea uneia noi care este inspirată de ideologia anticomunistă care are un impact mare chiar dacă nu este la fel de dăunător pentru spiritul critic care trebuie să însoțească orice discurs științific.⁶ Căderea Uniunii Sovietice și sfârșitul Războiului Rece nu au dus la o abordare mai obiectivă, mai puțin pasionată și ideologic orientată a istoriei secolului al XX-lea, ci mai degrabă un nou val de anti-comunism: istoricul tinde să devină un „militant”, luptător anticomunist, lucru paradoxal deoarece dușmanul său a încetat să mai existe.⁷ În acest proces au intrat mai ales evenimentele de la mijlocul și sfârșitul secolului al XX-lea. După aproape trei decenii de la căderea comunismului în mentalul colectiv românesc nu s-a conturat o imagine adecvată asupra evenimentelor din Decembrie 1989. Disputa dintre partizanii revoluției și cei ai unei lovituri de stat pare a fi mai intensă ca niciodată.⁸

⁵ Constantin C. Giurescu, *Probleme controversate în istoriografia română*, Editura Scripta, București, 2011; Ioan Scurtu, *Istoria Romanilor de la Carol I la Nicolae Ceaușescu*, Editura Mica Valahie, București, 2011, pp. 14-31

⁶ A se vedea pe larg, Florin Abraham, *Înfluența anticomunismului asupra istoriografiei române recente*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3-4/2008, București, INST, p. 123-144; idem, *Istoriografie și memorie socială în România după 1989*, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, Cluj-Napoca*, tom LI, 2012, pp. 145-172; Ruxandra Ivan, *A fi istoric al comunismului românesc, după 23 de ani*, în *Sfera Politicii*, no. 173, ian-feb 2013, online <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/173/art14-Ivan.php> accesat la 12 iulie 2017

⁷ Michael Mann, *The Source of Social Power*, vol. 3: *Global Empires and Revolution, 1890-1945*, Cambridge University Press, 2012, p. 167

⁸ Prof. univ. dr. Constantin Hlihor, *Imaginea Revoluției Române din Decembrie 1989 Între controversă istoriografică și reprezentare ideologică în memoria socială*, în *Caietele Revoluției*, nr. 4 (59)/2015, pp. 8-14

Controversele și disputele dintre istorici privind semnificația și consecințele unor evenimente istorice petrecute în acest secol scurt sunt firești și utile dacă nu sunt părtinitoare și nu se constituie ca suport/vector de propagarea unor imagini ale trecutului interesate politic sau ideologic.⁹ Este firesc faptul că un eveniment să aibă reprezentări diferite pe de o parte în memoria actanților/observatorilor iar pe de alta în scrierile istorice. Istoricii furnizează cititorilor lor date și informații – adică „fapte” – pentru a-și susține științific o anumită reprezentare a trecutului istoric. Și, cu rare excepții, toate faptele prezentate sunt exacte. Numai că, faptele istorice ca atare nu au un înțeles intrinsec. Ele capătă înțeles și semnificație numai atunci când sunt cercetate și prezentate de istoric cu un anumit punct de vedere rezultat al evaluării cu ajutorul instrumentelor/conceptelor și aplicându-se o metodă adecvată de cercetare. Fraza deseori adusă în atenția cititorului de istorie „lăsați faptele să vorbească de la sine”¹⁰ nu are valoare pentru cercetarea istorică. Despre un eveniment istoric, cum ar fi cel din Decembrie 1989, prin prezentarea acelorași fapte se lansează în sfera publică cel puțin două imagini profund contradictorii: revoluție și lovitură de stat¹¹ aducându-se același argument-faptele nu vorbesc de

⁹ A se vedea pe larg, Ludwig von Mises, *Theory and History, An Interpretation of Social and Economic Evolution*, Yale University Press, 1957, Reprint in 2007 by the Ludwig von Mises Institute; Mark T. Gilderhus, *History and Historians. A Historiographical Introduction*, Seventh Edition, Pearson Education, Upper Saddle River, United States, 2010, p. 7, fragment online http://www.sparta.org/UserFiles/Servers/Server_956967/File/Curriculum/Student%20Summer%20Assignments/History%20and%20Historians.PDF accesat la 7 iulie 2017; Robert J. Richards, *The Moral Grammar of Narratives in History of Biology—the Case of Haeckel and Nazi Biology*, p. 2, online <http://home.uchicago.edu/~rjr6/articles/Moral%20Grammar%20of%20Narratives--illustrated.pdf>

¹⁰ Gary B. Nash, Charlotte Crabtree, Ross E. Dunn, *History on Trial*, New York, 2000, p. 12

¹¹ Șerban Papacostea, *Decembrie 1989: revoluție sau lovitură de stat? – o*